

Kas emakeelepäev või eesti keele päev?¹

Vaike Murumets

Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse nõunik

Peagi on taas saabumas 14. märts, mis pühade ja tähtpäevade seaduse² § 3 p 2¹ kohaselt on *emakeelepäevana* riiklik tähtpäev.

Algatus sellise päeva tähistamiseks tuli Sonda eesti keele õpetajalt Meinhard Laksilt, kelle ettepaneku alusel algatas vastava seaduseelnõu³ Riigikogu saadik Raoul Üksvärav. Muudatus võeti vastu 1999. aasta 11. veebruaril ja jõustus sama aasta 24. veebruaril,⁴ seega tähistati seda päeva riikliku tähtpäevana esimest korda 1999. aasta 14. märtsil.

Juba selle eelnõu arutamisel Riigikogus tekkis küsimus, et kuidas seda päeva nimetada. Riigikogu liige Paul-Eerik Rummo tegi ettepaneku nimetada see päev Kristjan Jaagu päevaks. Riigikogu liige Lauri Vahtre avaldas lootust – ja seega ka kahtlust! –, et see päev omandab ühese tähenduse kui *eesti keele päev*, juhtides tähelepanu asjaolule, et Eesti riigi elanike ja kodanike hulgas on palju inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel.⁵

Nagu ajalugu näitas, leidis Lauri Vahtre kahtlus kinnitust. Leidus inimesi, kelle jaoks emakeelepäev tähendas tõepoolest kõigi Eesti elanike emakeele päeva. Sellise „multikultuurilise pudru“ tõrjumiseks tuletas Kaarel Tarand meelde, et seadusandja tahte kohaselt on „emakeelepäev riiklik tähtpäev eesti keele pühitsemiseks“ ja mõne muu keele tähistamine emakeelena sellel päeval tähendab „kadunud au- ja suurmeeste teotamist“ – pidades viimaste all silmas nii Meinhard Laksi kui Kristjan Jaak Petersoni.⁶

Jüri Valge Haridus- ja Teadusministeeriumist leidis vastuseks Kaarel Tarandile, et esiteks ei tohi seaduse tõlgendamisel kõrvale jätta selles kasutatud sõnade tähendust ja teiseks oleks naiivne loota, et „sinimustvalged siinpool [Narva] jõge tõuseksid eesti keele kiituseks“. Seega tuleks 14. märtsi tähistada justnimelt kõigi Eesti elanike emakeele päevana – ja seega Narvas eelkõige vene keele päevana.⁷

¹ Artikkel väljendab selle autori isiklikke seisukohti.

² RT I, 09.03.2011, 7.

³ Pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu (1089 SE).

⁴ Jõustumise kuupäev näib sümboolne, kuid tegemist oli siiski juhusliku kokkulangevusega, sest eelnõu nägi ette seaduse jõustumise Riigi Teatajas ilmumisele järgneval päeval.

⁵ VIII Riigikogu stenogramm. IX istungjärk. Neljapäev, 11. veebruar 1999 kell 10:00, päevakorrapunkt 4. Pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu (1089 SE) teine lugemine.

⁶ **Kaarel Tarand.** Valvepostil ole valvas, sõjamees! – Sirp 31.10. 2008.

⁷ **Jüri Valge.** Kelle emakeelepäev? – Sirp, 16.11.2008.

Kui lugeda eelnõu seletuskirja, siis on eelnõu algataja tahe selles selgelt väljendatud. Tegemist pidi olema tähtpäevaga, mis näitab, et „Eesti riik väärtustab *eesti emakeelt*⁸ ja selle keelega seotud ühiskonda ning kultuuri.“⁹

Seega võib öelda, et selle päeva algne idee oli isegi kitsam kui lihtsalt eesti keele väärtustamine – eesmärk oli väärtustada eesti keelt nende inimeste jaoks, kes seda emakeelena kõnelevad. On selge, et selle ideega ei ole kuidagi kooskõlas selle päeva kui „kõigi Eesti elanike emakeele päeva“ tähistamine. Kuid sellest seisukohast oleks isegi küsitav selle päeva kui eesti keele päeva tähistamine Eesti koolides, kus õppekeeleks (ja seega eelduslikult ka õpilaste emakeeleks) on mõni muu keel. Või nende õpilaste jaoks, kes õpivad küll eestikeelses koolis, kuid kelle emakeeleks ei ole eesti keel. Seda on aga ometi igal aastal tehtud.¹⁰

Olukord muutub veel keerulisemaks, kui arvestada, et enam-vähem samal ajal, 1999. aastal, pani UNESCO aluse ka rahvusvahelise emakeelepäeva traditsioonile. Seda päeva tähistatakse alates 2000. aastast iga aasta 21. veebruaril.¹¹

Seega peaks siis Eestis kui UNESCO liikmesriigis tähistatama kolme nädala jooksul koguni kahte emakeelepäeva. Sellises olukorras on veel raskem vastata küsimusele, et mida tuleks millal tähistada ning millal väärtustada eesti keelt ja millal kõiki teisi keeli.

Kas selles olukorras poleks õigem muuta seadust ja nimetada 14. märtsi tähtpäev lihtsalt ümber *eesti keele päevaks*? Siis oleks selge, et Kristjan Jaagu sünniaastapäeval väärtustame me eesti keelt kõigis tema avaldumisvormides, nii emakeele kui ka võõrkeelena, nii Eestis kui ka igal pool mujal maailmas. Ja rahvusvahelisel emakeelepäeval on meil võimalik väärtustada emakeelena kõiki keeli – sealhulgas kõiki neid keeli, mida Eesti elanikud emakeelena räägivad.

Olles seda, minu enda jaoks väga loogilist mõtet, arutanud veidi laiemas ringis, tabas mind ootamatu üllatus. Mitmed inimesed leidsid, et Kristjan Jaagu sünniaastapäeval eesti keele kui *võõrkeele* päeva tähistamine oleks kohatu, kui mitte lausa kokkusobimatu „rahvusliku ikooni mälestusega“. Iseenesest ei oleks see pidanudki nii üllatav olema, sest ka eelnimetatud eelnõu seletuskirjast võib lugeda, et:

„[s]õjaeelse Eesti Vabariigi aastail kasutati koolilaste hulgas eesti keele asemel tavaliselt lühemat ja suupärasemat väljendit - emakeel (emakeele tund jne.). Üldisemas ja sügavamas tähenduses viitab see mõiste nii eesti perekonna kui ka ühiskonna suurele emakesksusele.“¹²

Tundub, et see, mis esmapilgul tundus olevat lihtne terminoloogiline eksitus, on süvenemisel midagi palju sügavamat – ja muret tekitavamat. Kas ei väljenda see „suur emakesksus“ tegelikult hoopis mõtteviisi, et eesti keelt ongi normaalne õppida ainult emakeelena – see tähendab, ainult oma emalt, oma kodus? Et „selle maa keel“ ei ole sama väärtuslik kui mõni

⁸ Artikli autori rõhutus.

⁹ Pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu (1089 SE) seletuskiri, kättesaadav Riigikogu kodulehel

http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=983430021 (14.02.2013).

¹⁰ Vt näiteks **Ago Gaškov**. Autasustati eesti keelt armastavaid narvalasi. – ERR uudised 12.03.2009.

¹¹ Vt *Rahvusvaheline emakeelepäev* Vikipeedias .

¹² Viide 9.

muu keel, milles hariduse saamine on normaalne ka juhul, kui see ei ole õppija emakeel? Et Eesti lapsed, kelle emakeeleks ei ole eesti keel, peaksid igal juhul hariduse saama mingis muus keeles, sest eesti keeles õppides ei ole neil võimalik saada täisväärtuslikku haridust – ja seda isegi mitte niivõrd selle tõttu, et nad peavad õppima võõras keeles, vaid selle tõttu, et eesti keeles ei olegi põhimõtteliselt võimalik sama head haridust saada – sest „Tammsaare, andke andeks, see ei ole Tolstoi“.

Väike, aga oluline samm selle mõtteviisi tõrjumiseks olekski see, kui me ka seaduse tekstis ütleksime, et me tähistame 14. märtsil *eesti keele päeva* – mitte ainult oma emalt õpitud keele päevana, vaid ka riigikeelena, kõigi Eesti elanike omavahelise suhtlemise keelena. Ja miks peaks Kristjan Jaak sellele vastu vaidlema – kas see siis ei ole „selle maa keelele“ „igaviku otsimine“?